

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ФОНД «БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ»
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ
КИЇВСЬКИЙ МІСЬКИЙ КРИЗОВИЙ ЦЕНТР «СОЦІОТЕРАПІЯ»
ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ «АНКОР»
ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)
АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК імені СТЕФАНА БАТОРІЯ
(Республіка Польща)

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ

В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

08 жовтня 2024 року, м. Київ

УДК 155.9

Збірник тез наукових доповідей Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції «Соціально-психологічна підтримка особистості в умовах суспільних трансформацій» 08 жовтня 2024 року. Київ: Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 2024. 161с.

Друкується за рішенням Вченої ради
Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Протокол № 11 від 21.11.2024 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Оксана СЕРГЕСНKOBA, завідувач кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, доктор психологічних наук, професор.

Олена ЛИТВИНЕНКО, завідувач кафедри практичної психології Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, доктор психологічних наук, доцент.

Ірина МУЗИЧЕНКО, заступник декана з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, доцент кафедри практичної психології, кандидат психологічних наук.

Олена СОРОКІНА, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, кандидат психологічних наук, доцент.

Ярослав КОРКОС, викладач кафедри практичної психології Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, доктор філософії з спеціальності 053 Психологія.

Ганна СОБЧАК, викладач кафедри практичної психології Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти.

У збірнику тез наукових доповідей висвітлено наукові та прикладні аспекти соціально-психологічної допомоги особистості; соціально-психологічну допомогу постраждалим під час кризових подій та військового конфлікту; особливості психологічної культури та просвіта у воєнний та повоєнний час; психологічну парадигму у розбудові інклюзії в освітньому просторі.

© Факультет психології,
соціальної роботи та
спеціальної освіти

Т. П. Цюман, О. С. Матюшок

ПРОБЛЕМА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ ПІД ЧАС
ВОЄННИХ ДІЙ.....92

СЕКТОРАЛЬНА ДИСКУСІЯ 2

«ПРАКТИКИ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ»

О. О. Байєр

ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ УКРАЇНЦІВ ПОВОЄННОГО ПОКОЛІННЯ
(НА ПРИКЛАДІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ).....95

Н. М. Бабич, Т. О. Шахрай

ЗАЇКАННЯ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....97

Н. В. Ванда, І. Ю. Склярєнко, В. М. Піщана

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ПСИХОЛОГІВ.....99

Н. Д. Вінник, Н. М. Стрєєва

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПОБУДОВИ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ УЧНЯМИ
ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ.....101

І. А. Власєнко, В. Ф. Нода

СПЕЦИФІКА КРИЗИ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ У ОСІБ ВІКУ СЕРЕДНЬОЇ
ДОРΟΣЛОСТІ.....103

С. С. Жорова

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ
ПІДЛІТКАМ.....106

С. М. Каліщук, Ю. М. Токарєва

ОБРАЗ ЯК КАТЕГОРІАЛЬНЕ ЯДРО В ФОРМУВАННІ ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОГО
ОСОБИСТОСТІ.....108

А. Є. Книш, Я. Р. Сойка

ДОСЛІДЖЕННЯ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ НАВИЧОК
ЛЮДЕЙ З РДУГ.....110

А. М. Котелевець

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ.....111

М. С. Крапива

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ ОСІБ РАННЬОГО
ДОРΟΣЛОГО ВІКУ, СХИЛЬНИХ ДО ЗАЛЕЖНОСТІ.....113

В. П. Кутішенко, М. Ю Ільховська

ПРИЧИНИ ЕМОЦІЙНОГО ВИСНАЖЕННЯ У ЖІНОК ДОРΟΣЛОГО
СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....115

О. М. Лозова

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРАПІЇ ПСИХІЧНОЇ ТРАВМИ У ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО
ВІКУ.....116

О. М. Рева, М. В. Вакуленко

ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС.....118

Список використаних джерел:

1. Заболотний В.Ф., Мисліцька Н.А., Слободянюк І.Ю., Колесникова О.А. Використання хмаро орієнтованих технологій в умовах дистанційного навчання // Фізико-математична освіта. 2020, Вип. 1(23). Ч.2 С. 78-82. [Електронний ресурс]. URL: <https://fmo-journal.flzmatsspu.sumy.ua/index/0-56>.
2. Литвин А.В., Руденко Л.А. Удосконалення підготовки психологів у закладах вищої освіти. Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки. Вип. 9. 2021. С. 63-73.
3. Матвієнко О. В., Затворнюк О. М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 1. Т. 1. 2014. 215-220.
4. Супрун Д.М. Операційно-діяльнісний компонент професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. Вип. 7. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 339 с. С. 134-149.
5. Супрун Д.М. Психолого-педагогічні засади професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти. Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього : збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30-31 березня 2017 р.) / ред. Колегія : В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень, Н. Г. Ничкало ; укл. Н. В. Гузій. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 339 с. 234-236.

Н. Д. Вінник, м. Київ,
n.vinnyk@kubg.edu.ua

Н. М. Строева, м. Київ,
nmstroieva.fpsrso23m@kubg.edu.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ПОБУДОВИ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні вчені, досліджуючи теорію та практику наукової проблематики психологічного часу і життєвого шляху особистості, активно вивчають феномени *часової* і *життєвої перспективи* та інші пов'язані з ними поняття: цілепокладання, життєвий план, життєві цінності та орієнтації, життєві програми тощо. Цей підхід підкріплює положення про те, що активність людини регулює переважно спрямованість на майбутнє, а не на минуле.

У дослідженнях вчених поняття «життєва перспектива» переважно розглядається як особистий план на майбутнє, що ґрунтується на системі особистих цінностей, цілей та загальній картині життєвого світу людини і, власне, забезпечує самовизначення та самореалізацію особистості [1]. Про сформованість життєвої перспективи свідчить наявність віддалених цілей майбутнього та відповідної програми дій щодо їхньої реалізації (життєвий план).

Дані багатьох психологічних досліджень (Є. Головаха, О. Кронік, К. Левін та ін.) виявляють прямий або опосередкований вплив на життєву перспективу таких

суттєвих особистісних характеристик, як самооцінка, особливості емоційно-вольової сфери (зокрема пригніченість, тривожність), мотивація досягнення, ціннісні уявлення тощо. Окрім того, рівень розвитку майбутньої життєвої перспективи, критерієм якого виступають її глибина, оптимістичність і реалізм, пов'язаний з рівнем психічного і соціального благополуччя особистості, а також ступенем впливу на неї травматичних подій минулого [2, 4].

Переживання мільйонами українців складної життєвої кризи, спричиненої військовими діями, вимагає від особистості зміни звичних когнітивних, емоційних та поведінкових моделей, перегляду життєвих перспектив та очікувань щодо власного майбутнього, побудови нової життєвої програми, узгодженої із новими завданнями та викликами. Не всі дорослі сформовані особистості готові до такої перебудови, а особливо складно це дається дітям підліткового віку, які знаходяться на шляху формування своєї особистості, узгодження власних ціннісних орієнтирів з оточуючою реальністю. Особливо високим є ризик опинитися у ситуації, коли формування позитивної життєвої перспективи є ускладненим, є для учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – заклади П(ПТ)О), що часто, окрім того, що мають певні вікові особливості, можуть бути не охоплені програмами психосоціальної підтримки, походять з сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах, залишаються сам на сам зі своїми переживаннями тощо.

Окрім зовнішнього контексту, варто брати до уваги характерну підлітковому вікові *нестійку самооцінку; нестійкість емоційно-вольової сфери*, зокрема розгальмованість, послабленість механізмів самоконтролю, пригніченість, страх, підвищена тривожність та інші негативні переживання, що можуть впливати на вибір неадаптивних моделей поведінки; *недостатній рівень сформованості ціннісно-мотиваційної сфери* в цілому. Особливо небезпечними тут є ситуації втрати ціннісних орієнтирів, невизначеності в силу об'єктивних обставин (війни та воєнного стану) та суб'єктивних переживань, які залежать від рівня тривожності у дитини, страху за майбутнє, ступеню її підтримки з боку значимих дорослих, середовища закладу освіти тощо [3]. Все це так само має свій вплив на здатність учня підліткового віку до побудови позитивної життєвої перспективи та на пов'язані з цим питання продовження навчання і вмотивованості навчатися, орієнтації на працевлаштування або ж, навпаки, на залишення навчального закладу та практикування ризикованої поведінки.

За результатами опитування у формі онлайн-анкетування психологів та інших уповноважених працівників закладів П(ПТ)О, що було проведено у співпраці з Департаментом професійної освіти Міністерства освіти і науки України та ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер», в якому взяло участь 198 респондентів, можемо дійти висновку, що переважна більшість представників закладів П(ПТ)О вважають формування позитивної життєвої перспективи актуальним питанням, особливо в умовах воєнного стану. Також, опитані представники закладів П(ПТ)О вбачають свою роль у цьому процесі та готові надалі навчатися, аби впроваджувати такі програми з учнями та забезпечувати інші складові цього процесу.

На основі теоретичного аналізу та результатів онлайн-опитування можна виокремити ряд психологічних умов побудови позитивної життєвої перспективи

учнями закладів профтехосвіти під час воєнного стану. Під психологічними умовами ми будемо розуміти психологічне поняття, зміст якого складається із внутрішніх та зовнішніх чинників, що створюють комплекс таких обставин, які певним чином впливають на психічний стан людини, її внутрішній світ, прийняття рішень та життєдіяльність. Отож, такі психологічні умови є наступними: (1) забезпечення стабільності, безпеки та життєстійкості освітнього середовища; (2) розбудова кар'єрних перспектив учнів, сприяння працевлаштуванню учнів; (3) впровадження спеціалізованих програм цілепокладання, побудови позитивної життєвої перспективи, розвитку належної самооцінки та розвитку життєвих навичок.

Список використаних джерел:

1. Вельдбрехт О., Тавровецька Н. Оптимістичні уявлення про майбутнє - спонтанний спосіб самопомоги та саморегуляції в умовах війни. Проблеми політичної психології. URL: <https://politpsy.org/mdex.php/ropp/article/view/123/120> (дата звернення: 27.09.2024).
2. Головаха Є. П. Життєва перспектива і професійне самовизначення молоді. Київ: Наукова думка, 1988. 142 с.
3. Кутішенко В.П., Власенко І. А., Вінник Н. Д. Трансформація цінностей студентів в умовах реконструкції ними травматичних подій початку війни в Україні. «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. 9 (14). С. 616-633.
4. Павленко О.В. Досвід як чинник становлення життєвої перспективи особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2019.
5. Шумік І. В., Голубєва М. О. Психологічні умови формування свідомого вибору життєвого шляху старшокласниками/старшокласницям. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2a19f6e0-4096-4224-ac94-2b294ba60e36/content> (дата звернення: 27.09.2024).

**І. А. Власенко, м. Київ,
*i.vlasenko@kubg.edu.ua***

**В. Ф. Нода, м. Київ,
*vfnode.fpsrso23m@kubg.edu.ua***

СПЕЦИФІКА КРИЗИ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ У ОСІБ ВІКУ СЕРЕДНЬОЇ ДОРОСЛОСТІ

Високий темп розвитку суспільства, науки, технологій, зміна професій вимагає від сучасного працівника швидкого реагування, переходу від одного виду діяльності до іншого, перебудови стратегій поведінки. Вагомий психологічний вплив на професійне життя особистості чинять зовнішні фактори, соціально-економічні зміни, повномасштабна війна в Україні. Погіршення емоційного стану працівників може призводити до криз на різних етапах життя. Для осіб віку середньої дорослості характерна професійна стабільність, водночас вони проводять ревізію професійного і особистого життя.

Через зміни умов праці фахівець середнього дорослого віку може відчувати